

Groenten, fruit en groenteboeren in Scherpenzeel.

±

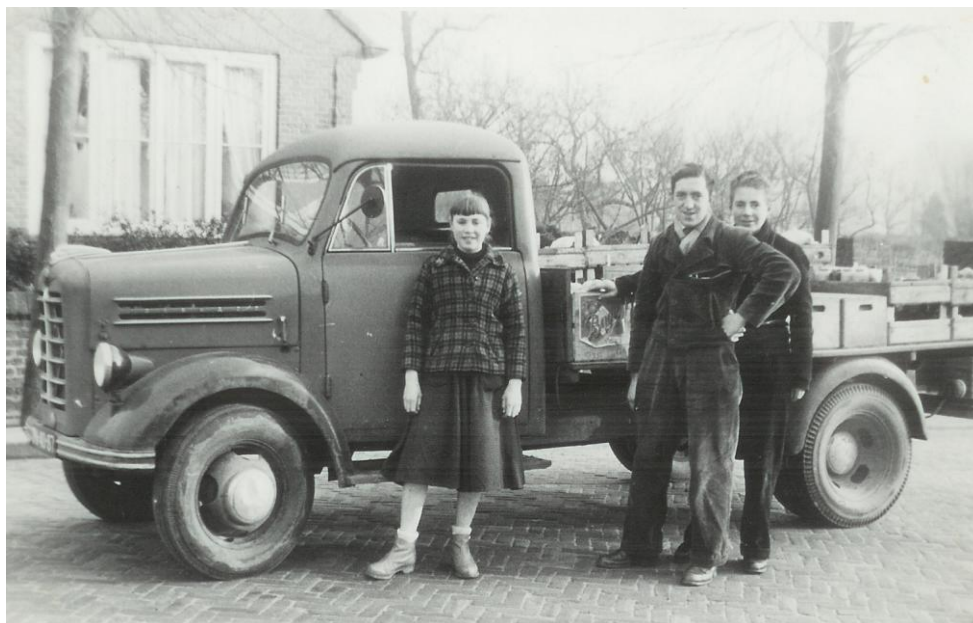
Het straatbeeld werd vroeger in belangrijke mate gekenmerkt door allerlei middenstanders die hun waren in het dorp uitventten. De bakker, de kruidenier, de slager en de melkboer gingen dagelijks langs de deur om hun waren al dan niet op bestelling bij hun klanten af te leveren. Ondanks het feit dat veel Scherpenzeelers hun eigen groenten teelden, behoorde ook de groenteboer tot het gezelschap van venters. Over het drukke dagelijks leven van de Scherpenzeelse groenteboeren informeert Oud-Scherpenzeel u vandaag.

Groenteboer Klaas Valkenburg ±1940.

In Scherpenzeel zijn aan het begin van de vorige eeuw enkele groentekwekers actief. Zij leveren hun groenten voornamelijk aan de veiling in Amersfoort. Het aantal groenteboeren in ons dorp is in vergelijking met andere venters nooit groot geweest. Maar omdat er steeds meer producten op de markt verschijnen die niet in eigen tuin gekweekt worden, kan ook de groenteboer langs de deur om naast bekende producten allerlei vruchten en groenten zoals sinaasappels en witlof te verkopen.

Klaas Valkenburg uit de Knopstraat (Nieuwstraat) werkt in 1934 bij groentekweker Van der Plaats, die enkele kassen heeft op de plaats die in Scherpenzeel bekend is als het Flinstonepark. Na enige tijd vraagt Van der Plaats of Klaas niet voor zichzelf groenten wil gaan verkopen als groenteboer. Valkenburg mag de groenten die hij van Van der Plaats afneemt achteraf betalen. Met eerst nog een beperkt assortiment gaat Klaas op zijn transportfiets en daarna met de bakfiets door het dorp. Later betreft Klaas ook groenten en fruit van verschillende grossiers, zodat hij meer producten kan aanbieden. Zijn vrouw en dochter verkopen aardappelen, groenten en fruit vanuit de tot groentewinkel omgebouwde voorkamer van het woonhuis. Het huis wordt in 1940 verwoest waarna Klaas vanuit een noodwoning zijn zaak verder voert. Op zaterdagavond rijdt Klaas zijn bakfiets naar het Holevoetplein om daar fruit en haring te verkopen. Klaas Valkenburg, die in het dorp bekend staat als de Stip, overlijdt in 1946 op 45-jarige leeftijd. Zijn zoon Henk geeft zijn baan als rietdekker op en zet de zaak van zijn vader voort. In 1953 vertrekt Henk als vrijwilliger in het leger naar Korea en doet hij de groentezaak over aan Herman Pul.

Joke, Herman en Gerrit Pul ±1955.

Herman is opgegroeid als buurjongen van Valkenburg, maar verhuist als hij getrouwd is naar de Stationsweg. De groenten slaat hij op in een schuur achter het ouderlijk huis in de Nieuwstraat. Een koeling is er in die tijd niet, zodat het zaak is niet teveel groenten in te kopen bij de leverancier. Bij strenge vorst worden de producten die niet tegen de vorst kunnen in de keuken van het ouderlijk huis gezet. Herman gaat drie keer per week naar de grossier in Amersfoort, die voor hem naar de veiling gaat om groenten en fruit in te kopen. Bij groentekweker Isaac Stuivenberg kan hij soms goedkoop groenten kopen, omdat hij deze zelf van het land haalt. Na de bakfiets volgt de platte vrachtwagen en ten slotte vent Pul met een Borgward, een vrachtauto met een opbouw en verlichting boven de groentekisten, zodat Herman ook op donkere winterdagen en 's avonds kan venten. Met dekzeilen kunnen de groenten tegen kou en regen worden beschermd, terwijl potten in kastjes achter op de wagen kunnen worden bewaard. Werkdagen langer dan twaalf uur zijn meer regel dan uitzondering en zelfs op zaterdagavond worden de klanten door Pul bezocht. Hoewel Herman Pul geen groentewinkel heeft, komen veel klanten aan de deur om groenten te kopen of hun wortels en aardappels die zij in eigen tuin gekweekt hebben tegen geringe betaling te laten schrappen met zijn schrapmachine. Herman komt uit een groot gezin, waarvan zes zusters meerdere jaren hun broer hebben geholpen bij het slijten van de groenten. Al op jonge leeftijd worden ze ingezet bij het verkopen van groenten en fruit vanuit de groenteschuur en op zaterdag gaan ze mee venten. Ria, Tineke en Lenie Pul hebben niet alleen in de avonduren en op zaterdag bij hun broer geholpen, maar zijn in verschillende periodes de hele week bij Herman in dienst geweest. De meeste klanten worden tweemaal per week bezocht. Het bejaardenhuis en ook verschillende restaurants zoals De Witte Holevoet, De Dennen, Boschzicht en De Hertog van Gelre behoren tot de klantenkring van Herman Pul. In de zomervakantie, wanneer de concurrentie op vakantie is, staat Herman met een groentekraam ongeveer vier weken op de hoek van de Dorpsstraat en de Glashorst om ook hun klanten te bedienen. Naast groenten en fruit verkoopt Pul ook aardappelen, zure haring en zelfs wijn. In 1967 besluit Herman het winkelpand van de dames Lagerweij aan de Dorpsstraat te kopen. Hoewel hij aanvankelijk van plan is alleen groenten en fruit te verkopen, heeft hij er uiteindelijk toch voor gekozen een A&O supermarkt te beginnen waarin uiteraard ook talloze andere producten worden verkocht. Zus Lenie blijft nog enkele jaren groenten venten, terwijl Herman in de winkel

werkt. Als de oude Borgward is versleten, komt een eind aan het slijten van groenten langs de deur en wordt door Lenie nog maar één keer per week de bestelling opgenomen en kort daarna aan huis bezorgd. Samen met zijn vrouw en twee kinderen heeft Herman de A&O winkel tot 1995 gerund. Herman Pul is in 1997 overleden.

Vanaf de jaren dertig is ook Her(man) Valkenburg actief als groenteboer in ons dorp met een groentewinkel aan de Stationsweg naast de kruidenierswinkel van Mina Wittenberg. Hij bezorgt bestellingen aan huis, maar vent niet. Zijn groentezaak is rond 1970 gesloten. Groenteboer Van Dam, die niet uit Scherpenzeel komt, heeft hier wel een aantal jaren groenten gevent.

Aart Stuivenberg op de Vierzinnen ±1957.

Aart Stuivenberg heeft in het begin van de vorige eeuw een groentekwekerij aan de Gaslaan waar hij ook een druivenkas heeft. De familie Stuivenberg bezit hiernaast ook een tuinderij aan de Hopeseweg. Ook wordt er grond gehuurd van boeren in de omgeving om gewassen te telen. De zes zoons van Aart hebben allemaal een stuk grond om zelf een eigen groentebedrijf te beginnen. Twee zoons, Isaac en Kees, worden groenteteler, twee zoons, Gerrit en Marinus, emigreren naar Canada, terwijl de zoons Aart en Gradus beiden een groentezaak in Scherpenzeel beginnen. Met een kruiwagen met sinaasappels wordt de in 1919 geboren Aart jr er door zijn vader op uit gestuurd om de vruchten te verkopen. De dan pas 10-jarige Aart wordt hierbij geholpen door zijn broer. Tot 1939 helpt Aart zijn vader in de kwekerij waar witlof een belangrijk product is. De groenten worden op de veiling in Amersfoort geveild. Als Aart in 1940 na de mobilisatie uit dienst komt, begint hij zijn eigen groentezaak en vent hij zijn groente uit in het dorp. Van de bezetter krijgt hij een vrijstellingsbewijs, zodat hij niet door hen tewerk wordt gesteld. Aart trouwt in 1944 met Dina van Schaik, het jonge echtpaar gaat in het ouderlijk huis van Dina aan de Stationsweg wonen van waaruit Aart zijn groentezaak drijft. Het venten doet Aart in die tijd met paard en wagen. In 1950 koopt Aart voor zeventuizend gulden het pand aan Dorpsstraat 198 waarin naast een woonhuis ook een groentewinkel gevestigd wordt. Het is een tijdens de wederopbouw gebouwd pand met twee grote etalageruiten. Zijn broer Gradus heeft daarvoor al een groentewinkel geopend aan Plein 1940, ook in een wederopbouw pand. Aart en Gradus hebben nog enige tijd beide winkels in één bedrijf gehad,

maar al snel scheidden hun wegen. Aart koopt zijn groenten twee of drie keer per week op de veiling in Amersfoort en kan relatief goedkoop inkopen, omdat hij zelf 'klokt'. Hierdoor kan Aart zijn producten met een redelijke winstmarge verkopen. Omdat er meer aanvoer is op de veiling in Tiel, waardoor de prijzen aantrekkelijker zijn, gaat Aart steeds vaker hier naar toe. Citrusvruchten worden evenals aardappelen wel bij de groothandel ingekocht. De winkel wordt door echtgenote Dina bestierd, maar 's avonds haalt Aart de producten uit de winkel om ze koel te kunnen bewaren in de kelder en vanaf 1963 in een koelcel. In alle vroegte zet hij de groenten de volgende morgen weer terug in de winkel. Aardappelen worden in een speciaal geïsoleerd pakhuis opgeslagen, de temperatuur mag niet lager zijn dan vier graden. Aart is een meester in het keuren van aardappels: hij snijdt een aardappel doormidden, wrijft beide gedeeltes over elkaar en kan vervolgens precies zien of het zetmeelgehalte van de aardappel goed is. Ook groenteboer Stuivenberg maakt dagen van zes uur 's ochtends tot negen uur 's avonds. Veel Scherpenzellers maken zelf nog zuurkool, ze telen witte kool in hun eigen groentetuin en komen met teilen vol kool naar Stuivenberg om deze te laten snijden in een machine waarmee groente geschrapt en gesneden kan worden.

Aart Stuivenberg in Renswoude, eind jaren zestig.

Aart vent niet alleen in Scherpenzeel, maar ook twee keer per week in Renswoude, terwijl hij ook één keer in de week op de Rudolphstichting zijn waren verkoopt. Als zijn zoon Theo (1951) 14 jaar is, komt hij zijn vader helpen in de zaak. Hij krijgt op 16-jarige leeftijd een eigen wijk waarin hij met een gemotoriseerde driewieler de producten uitvent. Dit voertuig wordt van Tinus en Bart Blanken gekocht die kort hiervoor met hun melkhandel zijn gestopt. Inmiddels heeft Aart zijn paard en wagen verruild voor achtereenvolgens een motorbakfiets, een Janson motorbakfiets met autostuur, een Goliath driewieler bestelwagen en ten slotte een volkswagenbus. De VW wordt elke twee jaar ingeruild, waarbij de nieuwe bestelbus vaak dezelfde kleur heeft als de oude, zodat het in het dorp niet opvalt dat Aart een nieuwe auto heeft. Vader en zoon nemen elk een gedeelte van het dorp voor hun rekening. Het zijn goede jaren, wekelijks rijden Aart en Theo in de jaren zestig twee keer met twee auto's naar Tiel om inkopen op de veiling te doen. De groenteboeren venten overigens allemaal door het hele dorp, het dorp is niet in wijken verdeeld zoals dat bij de melkboeren wel het geval is. Theo heeft ook nog een tijdje met een groentekraam op de markt gestaan. Als hij twintig is besluit hij

een ander vak te gaan uitoefenen. Aart Stuivenberg stopt om gezondheidsredenen in 1981 met zijn groentezaak, maar tot 1998 heeft hij samen met zijn vrouw in het pand aan de Dorpsstraat gewoond. Vorig jaar is Aart op 89-jarige leeftijd overleden.

Groentewinkel van Aart Stuivenberg, 1966.

Vanaf midden jaren tachtig is in de Dorpsstraat Schimmel's Fruitpaleis gevestigd geweest, maar deze winkel is ongeveer drie jaar geleden gesloten. Nu telt Scherpenzeel nog maar één echte groenteman: Burgers Groente- en fruithandel aan de Dorpsstraat.